

VĂN MẪU LỚP 11

PHÂN TÍCH BI KỊCH BỊ CỤ TUYỆT QUYỀN LÀM NGƯỜI LƯƠNG THIỆN CỦA CHÍ PHEÒ TRONG TRUYỆN NGẮN CÙNG TÊN CỦA NHÀ

VĂN NAM CAO

BÀI MẪU SỐ 1:

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

– Nam Cao là một nhà văn tài năng, một nhà văn hiện thực lớn, một nhà nhân đạo chủ nghĩa lớn. Ông mất khi tuổi đời còn rất trẻ, khi tài năng đang ở độ chín. Ông là người luôn luôn suy nghĩ tìm tòi để “khơi những nguồn chưa ai khơi” và sáng tạo những gì chưa có.

– Đề tài sáng tác của ông tuy không mới nhưng với cách nhìn riêng, cách khám phá riêng, ông đã để lại cho đời những tác phẩm đặc sắc. Chí Phèo là một kiệt tác của ông viết về đề tài người nông dân trước Cách mạng tháng Tám.

– Truyện ngắn Chí Phèo nguyên có tên là Cái lò gạch cũ; khi in thành sách lần đầu tại Nhà xuất bản Đời mới, Lê Văn Trương đã tự ý đổi tên tác phẩm thành Đồi lúa xứng đôi. Năm 1946, khi in lại trong tập Luống cày, tác giả đã lấy tên là Chí Phèo. Nhân vật chính trong tác phẩm là Chí Phèo. Từ một người nông dân hiền lành, lương thiện, Chí Phèo bị xã hội phong kiến (mà đại diện là Bá Kiến) cùng với chế độ nhà tù tàn ác đã biến Chí Phèo thành con quỷ dữ của làng Vũ Đại. Nhưng từ sâu thẳm trong tâm hồn của Chí Phèo, chất người vẫn tồn tại. Khi có điều kiện, có thời cơ thì đốm lửa lương tri còn âm ỉ trong Chí Phèo bùng lên. Chí Phèo muốn làm người lương thiện. Khi bị xã hội cự tuyệt một cách lạnh lùng, Chí Phèo đã rơi vào bi kịch. Bi kịch của một con người bị từ chối không được làm người

II. GIẢI QUYẾT VẤN ĐỀ

1. Giải thích khái niệm bi kịch và nguyên nhân dẫn đến bi kịch.

– Bi kịch: là cảnh éo le, trắc trở, đau thương của một con người.

– Nguyên nhân dẫn đến bị kịch về quyền làm người của Chí Phèo: Chí Phèo là một người lương thiện, vậy mà bị xã hội phong kiến, chế độ nhà tù độc ác đã biến Chí thành “con quỷ dữ”. Khi lương tri được đánh thức, Chí Phèo từ một “con quỷ” muốn được trở lại làm người lương thiện nhưng bị từ chối một cách lạnh lùng. Vì thế, Chí Phèo đã rơi vào bi kịch.

2. Hoàn cảnh của Chí Phèo

– Chí Phèo là một đứa con hoang bị bỏ rơi ở một cái lò gạch cũ. Một người đi đánh ống lươn nhặt được Chí Phèo ‘!trần truồng và xám ngắt trong một váy đụp để bên cái lò gạch bỏ không’.

– Sau đó, anh đánh ống lươn đem cho bà goá mù, rồi bà goá mù lại cho bác phó cối.

– Khi bác phó cối chết, Chí Phèo làm canh điền cho nhà Lí Kiến.

3. Chí Phèo trước khi đi tù

– Là người canh điền khỏe mạnh, siêng năng. Chí Phèo cũng có những ước mơ giản dị như bao người lao động hiền lành khác: Chí “ao ước có một gia đình nho nhỏ. Chồng cuốc mướn cày thuê, vợ dệt vải. Chúng lại bỏ một con lợn nuôi để làm vốn liếng. Khá giả thì mua dăm ba sào ruộng làm”.

– Chí phèo là người có lòng tự trọng. Bà ba nhà Lí Kiến cứ hay gọi Chí lên để bóp chân. Chí Phèo lấy đó làm nhục.

– Lí Kiến (khi đó chưa là Bá Kiến) ghen bóng gió và đã đẩy Chí Phèo vào nhà tù. Một người thanh niên hiền lành vô tội đã bị đẩy vào tù.

4. Chí Phèo sau khi ở tù về

– Diện mạo bên ngoài của Chí hoàn toàn thay đổi, khiến cho cả làng lúc đầu không ai biết hắn là ai. “Cái đầu thì trọc lóc, cái răng cạo trắng hớn, cái mặt thì đen mà rất cong cong. Hai mắt gườm gườm trông gớm chết! Hắn mặc quần nái đen với cái áo tây vàng. Cái ngực phanh, đầy những nét chạm trổ rồng phượng với một ông tướng cầm chùy, cả hai cánh tay cũng thế. Trông gớm chết!”

– Hành động của Chí cũng hoàn toàn thay đổi. “Về hôm trước, hôm sau đã thấy ngồi ở chợ uống rượu với thịt chó suốt từ trưa đến xế chiều”. Hành vi này quả thật không bình thường đối với một người bình thường. Đúng là như vậy, sau khi bị Bá Kiến biến thành tay sai. Chí Phèo trở thành kẻ đâm thuê, chém mướn, rạch mặt ăn vạ. Không mua được rượu vì chủ quán không bán chịu, Chí Phèo liền đốt quán ngay. Người dân làng Vũ Đại coi Chí Phèo là một “con quỷ” không hơn không kém. Không ai coi Chí là một con người. Thấy Chí Phèo, người ta tránh như gặp phải một con quỷ. Chí Phèo vẫn triền miên trong cơn say. Say trong lúc ăn, say trong lúc ngủ...

– Khi gặp Thị Nở, Chí Phèo mới thức tỉnh muốn được làm người lương thiện.

+ Thị Nở đã ngoài 30 tuổi, dờ hơi và lại xấu “ma chê quỷ hờn”.

+ Thị Nở quan tâm đến Chí Phèo, nấu cháo hành cho Chí ăn khi hắn bị ốm. Sự quan tâm ấy đã thức tỉnh Chí Phèo. Bưng bát cháo hành thị Nở đưa cho “hắn thấy mắt mình hình như ướt ướt. Bởi vì lần này là lần thứ nhất hắn được một người đàn bà cho.

Xưa nay, nào hấn có thấy tự nhiên ai cho cái gì. Hấn vẫn phải dọa nạt hay giật cướp hấn mới có cái để ăn. “Hấn nhìn bát cháo hành bốc khói mà bâng khuâng”.

+ Hình ảnh bát cháo hành có giá trị đặc sắc. Nó thể hiện tình thương của con người đối với đồng loại.

+ Với Chí Phèo, năm ngày sống với thị Nở là năm ngày hạnh phúc của đời Chí. Hạnh phúc ấy quá ngắn ngủi so với cuộc đời một con người. Đó cũng là những ngày Chí Phèo không say. Chính thị Nở đã làm cho Chí Phèo thức tỉnh.

+ Tính lương thiện trong Chí Phèo không hề mất đi mà chỉ ngủ mê trong cái vỏ bề ngoài của một con quỷ dữ. Bản chất ấy khi có được tình người sẽ thức tỉnh. Tình yêu, sự quan tâm của thị Nở sẽ là cơn gió lành thổi bùng lên đốm lửa thiên lương còn âm ỉ trong Chí Phèo. Chính thị Nở đã suy nghĩ về Chí Phèo: “Ôi sao mà hấn hiền, ai dám bảo đó là cái thằng Chí Phèo vẫn đập đầu, rạch mặt mà đâm chém người”. Bản tính thiên lương của Chí Phèo được miêu tả khá thành công trong buổi sáng hôm sau khi Chí tỉnh dậy. “Hấn bâng khuâng như tỉnh dậy sau một cơn mê rất dài”, “Tiếng chim hót ngoài kia vui vẻ quá! Có tiếng cười nói của những người đi chợ. Anh thuyền chài gõ mái chèo đuổi cá. Những tiếng quen thuộc ấy hôm nào chả có. Nhưng hôm nay hấn mới nghe thấy”. Những ngày trước đây làm sao Chí Phèo có thể nghe được những âm thanh của cuộc sống vì trước khi gặp thị Nở, cuộc sống của Chí Phèo là những cơn say dài bất tận. Ăn trong lúc say, ngủ trong lúc say, hung dữ trong lúc say, chửi trong lúc say... Vì thế mà hấn phải thốt lên: “Chao ôi là buồn!”, “Hấn lại nao nao buồn”, “hình như có một thời hấn đã ao ước có một gia đình nho nhỏ. Chồng cuốc mướn cày thuê, vợ dệt vải. Chúng lại bỏ một con lợn nuôi để làm vốn liếng. Khá giả thì mua dăm ba sào ruộng làm”. Một ước muốn thật chính đáng và giản dị, đời thường

5. Bi kịch của Chí Phèo

– Tình yêu, sự quan tâm chăm chút của thị Nở đã thức tỉnh Chí Phèo, làm bùng lên đốm sáng lương tri còn sót lại trong Chí. Chí Phèo khát vọng được quay trở về với cuộc sống lương thiện, được hoà mình trong xã hội loài người mà thị Nở sẽ là cây cầu nối.

– Chí Phèo không còn đường để trở về làm người lương thiện được nữa. Bà cô thị Nở ngăn cấm không cho cháu mình lấy Chí Phèo.

– Chí Phèo bị cự tuyệt về tình yêu. Nguyên nhân trực tiếp là thị Nở và bà cô của thị. Nhưng nguyên nhân sâu xa chính là do xã hội phong kiến tàn ác, bất công đã biến Chí thành một “con quỷ dữ” của làng Vũ Đại. Tuyệt vọng, Chí Phèo tìm đến rượu. Nhưng lần này, càng uống, Chí Phèo càng tỉnh ra. “Hấn ôm mặt khóc rưng rức”. Điều đó chứng tỏ rằng Chí Phèo luôn khát khao được trở về làm người lương thiện. Khi không còn tình yêu, không còn con đường trở về làm người lương thiện, Chí Phèo quyết trả hận.

– Hấn quyết định đến nhà thị Nở “đề đâm chết cả nhà nó, đâm chết cái con khộm già nhà nó”. Chí Phèo ra đi với một con dao cắm trong tay. Nhưng “hấn không rẽ vào nhà thị Nở mà thẳng đường đến nhà Bá Kiến và nói thẳng với Bá Kiến; “Tao muốn làm người lương thiện”, “Ai cho tao lương thiện?” Chí Phèo giết Bá Kiến và tự kết liễu đời mình. Chí Phèo giết Bá Kiến nghĩa là Chí Phèo đã nhận đúng kẻ thù của mình. Hai cái chết thể hiện mâu thuẫn đối kháng gay gắt trong xã hội có giai cấp. Đó là mâu thuẫn giữa người nông dân với giai cấp phong kiến mà đại diện là bọn địa chủ, cường hào, ác bá ở nông thôn.

-> Chí Phèo chết ngay trước ngưỡng cửa bước vào cuộc sống lương thiện. Đó là bi kịch của Chí Phèo cũng là bi kịch của của những người nông dân bị bần cùng, bị lưu manh hoá. Quá thực, Chí Phèo không có lối trở về. Đứng trước hai con đường, Chí Phèo chỉ được chọn một mà thôi. Thứ nhất, Chí Phèo tiếp tục trở về sống cuộc sống của một “con quỷ dữ”. Hai là, Chí Phèo chết để giữ lại phần hiền lương còn sót trong tâm hồn. Chí Phèo đã chọn con đường thứ hai. Chí Phèo đã chết vì ý thức về nhân phẩm đã trở về trong anh. Anh không thể chấp nhận cuộc sống thú vật được nữa. Chí Phèo đã chết quằn quại trên vũng máu trong niềm đau thương vô hạn vì khát khao được làm người lương thiện đã bị từ chối một cách lạnh lùng. Lời nói cuối cùng của Chí Phèo vừa đanh thép vừa chất chứa phẫn nộ: “Ai cho tao lương thiện?”. Phải chăng câu nói ấy đã được đặt ra một cách bức thiết khi tác phẩm ra đời. Làm thế nào, bằng con đường nào để người nông dân không rơi vào tấn bi kịch như Chí Phèo.

III. KẾT THÚC VẤN ĐỀ

Chí Phèo là một kiệt tác của nền văn xuôi Việt Nam hiện đại. Qua truyện ngắn này, Nam Cao khái quát một hiện tượng xã hội ở nông thôn Việt Nam trước cách mạng: một bộ phận nông dân lao động lương thiện bị đẩy vào con đường tha hoá, lưu manh hoá. Nhà văn đã kết án đanh thép cái xã hội tàn bạo tàn phá cả thể xác lẫn tâm hồn người nông dân lao động, đồng thời khẳng định bản chất lương thiện của họ, ngay khi họ bị vùi dập mất cả nhân hình, nhân tính. Qua tác phẩm Chí Phèo, ta còn thấy được tài năng truyện ngắn bậc thầy của Nam Cao: xây dựng thành công những nhân vật điển hình bất hủ; nghệ thuật trần thuật linh hoạt, tự nhiên mà vẫn nhất quán, chặt chẽ; ngôn ngữ nghệ thuật đặc sắc.

BÀI MẪU SỐ 2:

Có ý kiến cho rằng: Nếu không viết: “Chí Phèo”, Nam Cao đã để lại cho Văn học Việt Nam một khoảng trống lớn. Chí Phèo là tác phẩm đầu tay của Nam Cao trình làng với bạn đọc, ngay từ khi xuất hiện nó đã trở thành một vấn đề, một kiệt tác của trào lưu văn học hiện thực. Đây là tác phẩm tiêu biểu viết về người nông dân bởi đến đây người đọc mới hiểu thế nào là tận cùng nỗi khổ của người nông dân Việt Nam trong xã hội phong kiến. Nếu như ở những tác phẩm của các nhà văn hiện thực khác: Ngô Tất Tố, Nguyễn Công Hoan... hình ảnh người nông dân chỉ hiện lên với những áp bức bất công, bị dồn đến bước đường cùng, nhưng họ vẫn còn giữ được con người mình, nhưng đến với Nam Cao thì đã có những khám phá phát hiện mới mẻ, ông không chỉ phát hiện ra bi kịch bị bần cùng hóa mà còn khám phá phát hiện ra bi kịch bị lưu manh tha hóa bị cự tuyệt quyền làm người của người nông dân.

Mở đầu trang văn, Nam Cao đã để cho Chí Phèo xuất hiện bằng một hình ảnh hết sức sống động độc đáo: Chí Phèo khật khưỡng vừa đi vừa chửi: tiếng chửi của Chí Phèo ngay lập tức cho người đọc hình dung về một sự việc bất bình thường. Vì lẽ gì mà một con người phải cất lên những tiếng chửi như vậy? Tại sao những tiếng chửi đó lại không được đáp trả...? Nhưng chúng ta sẽ thấy tiếng chửi này không phải là bâng quơ, không đơn giản mà nó rất logic, rất có dụng ý. Ban đầu hấn chửi trời đến chửi đời rồi chửi ngay tất cả làng Vũ Đại... nhưng đối tượng của những tiếng chửi này là mơ hồ không xác định đến khi hấn chửi không biết đưa nào để ra thân hấn cho hấn khổ thế này... thì đối tượng đã được xác định. Chí Phèo chửi để nhận thức nguyên nhân dẫn đến bi kịch của bản thân. Nhưng ngay lập tức hấn hiểu rằng tiếng chửi của hấn là vô vọng, hấn thấy thấm thía nỗi khôn khổ của số phận, hấn đã phải cất tiếng chửi để thêm mong có ai đó chửi lại hấn, để hấn có thể được giao tiếp với đời, với người. Vậy mà không người nào chịu chửi lại hấn, có nghĩa là tất cả mọi người đã dứt khoát không coi hấn là người. Chửi lại hấn nghĩa là còn thừa nhận hấn là người, còn bằng lòng giao tiếp đối thoại với hấn. Chí chửi cả làng Vũ Đại với hy vọng sẽ có ai đó chửi lại. Nhưng hấn chỉ nhận lại một sự im lặng đáng sợ, và Chí vẫn còn lại một mình Chí trong sa mạc cô đơn: hấn cứ chửi rồi lại nghe, chỉ có ba con chó dữ với một thằng say rượu.

Bằng cách mở đầu truyện độc đáo thế này, tác giả không chỉ giới thiệu mà còn bắt đầu hé mở cho người đọc thấy tình trạng bi đát của một số phận, đó là số phận người nông dân bị xã hội tàn phá về tâm hồn, hủy diệt cả nhân tính, do đó bị phủ nhận giá trị, tư cách làm người. Nỗi thống khổ của Chí Phèo ban đầu tất cả là con số không: không nhà, không cửa, không cha mẹ, không họ hàng thân thích, không một tấc đất cắm dùi... Nhưng đó mới chỉ là mở đầu, nỗi khổ đau đớn nhất của Chí Phèo là bị cả xã hội quay lưng lại, bị cướp mất linh hồn người, bị loại ra khỏi xã hội loài người, phải sống kiếp sống tối tăm của thú vật. Từ quá khứ đến hiện tại, từ bản chất đến hiện tượng Chí Phèo đã biến đổi.

Trong quá khứ Chí Phèo là một con người hiền như cục đất, có bản chất lương thiện, từ khi vào làm canh điền cho nhà Bá Kiến, rồi bị Bá Kiến đẩy vào tù, sau 7-8 năm ở tù ra, Chí Phèo đã rơi vào vô thức và bị lưu manh tha hóa, tất cả mọi hành động của Chí Phèo đều phải thông qua rượu, đều diễn ra trong vô thức : đâm thuê, chém mướn, cướp bóc, rạch mặt ăn vạ... Những tội ác của Chí cứ đẩy lên trong con mắt người dân làng Vũ Đại.

Tưởng như số phận cuộc đời của Chí Phèo sẽ mãi mãi trượt dài trên cái dốc lưu manh tha hóa và rơi vào vực sâu của kiếp sống tội lỗi; nhưng sự xuất hiện Thị Nở đã đưa Chí Phèo từ vực sâu của kiếp sống lưu manh tha hóa đến bến bờ của cõi đời lương thiện. Đây có thể xem là một sự kiện trọng đại, một biến cố mở ra một bước ngoặt của cuộc đời Chí Phèo, đưa Chí Phèo trở lại với kiếp người. Sự xuất hiện của Thị Nở cùng bát cháo hành đã biểu hiện cho sự đồng cảm và tình người nhân hậu. Người đàn bà xấu đến ma chê quỷ hờn kia lại là người duy nhất ở làng Vũ Đại biết được sao có lúc nó hiền đến thế. Hơi ấm của bát cháo hành chính là hơi ấm của tình người nhân hậu đã làm cho con người lương thiện bấy lâu chìm khuất trong hình ảnh của con quỷ dữ, thằng đầu bò đã phục sinh, giờ đây sức sống tâm hồn đã trở lại trong Chí Phèo.

Sau khi con người lương thiện phục sinh, tính cách tâm hồn con người Chí Phèo đã tỉnh dậy lắng nghe những âm thanh bình dị mộc mạc hàng ngày mà lâu nay Chí quên lãng. Chí bỗng hồi tưởng về những kỉ niệm của thời êm đẹp :Ao ước có một gia đình nhỏ, chồng cuốc mướn cày thuê, vợ dệt vải, chúng lại bỏ một con lợn để làm vốn liếng, khá giả thì mua dăm ba sào ruộng làm...Đáng lẽ ra hẳn cũng sẽ có được một cuộc sống bình thường như bao người khác nhưng giờ đây khi hẳn tỉnh dậy hẳn mới thấy hẳn đã già mà vẫn còn cô độc hẳn vẫn đang sống bên lề cuộc đời một cách khốn nạn, hẳn cảm thấy buồn, cảm thấy tủi nhục. Hơn lúc nào hết, lúc này hẳn mong ước được làm người, được trò chuyện...

Nhưng những giây phút được yêu của cuộc sống lứa đôi Chí Phèo - Thị Nở thật ngắn ngủi, hạnh phúc vừa hé mở đã khép lại. Chí Phèo và Thị Nở đã dắt tay nhau tới ngưỡng cửa cuộc đời nhưng bị từ chối phũ phàng bởi định kiến xã hội mà bà cô Thị Nở là đại diện. Khi tỉnh dậy và đối diện với hiện thực, Chí Phèo mới giật mình và nhận thức một cách sâu sắc hơn, rằng hẳn đã bị từ chối khỏi cộng đồng và không thể trở thành người lương thiện trong con mắt mọi người được nữa.

Khi con người lương thiện trong Chí Phèo đã phục sinh thì hẳn lại càng khao khát được làm người hơn bao giờ hết. Nhưng khao khát vẫn chỉ là khao khát, như ánh cầu vồng vụt tắt sau cơn mưa, như ngọn lửa nhỏ bị dập tắt khi mới vừa được nhen nhóm khát vọng làm người của hẳn đã bị cự tuyệt hoàn toàn. Chí lại trở về với sự cô độc, và đau đớn, xót xa khi nhận ra mình đã không còn đường về quay trở lại: Không được! Ai cho tao lương thiện? Làm thế nào để mất những hết mảnh chai trên mặt này? Đây chính là sự tự ý thức cao độ của Chí Phèo về bị kịch của bản thân mình. Hình ảnh những vết mảnh

chai trên mặt chính là dấu vết của những năm tháng tội đồ. Hình ảnh này đã hằn sâu trong tâm trí của người dân làng Vũ Đại và trở thành nỗi ám ảnh kinh hoàng đối với họ. Trong con mắt của mọi người, Chí Phèo là con quỷ dữ. Thằng đầu bò và hình ảnh này không thể tẩy xóa đi được nữa. Chính định kiến đã ngăn cản bước chân của Chí Phèo tìm về với cõi đời lương thiện.

Hơn ai hết, Thị Nở là người đem lại cho Chí Phèo sự đồng cảm về tình người nhân hậu, nhưng chính Thị Nở cũng là người đẩy Chí Phèo đến bờ vực của cái chết. Thị vừa là phương tiện, là công cụ lại vừa là nạn nhân của định kiến.

Đến đây, Chí Phèo rơi vào bi kịch của sự lựa chọn giữa sự sống và nhân cách cái. Và cuối cùng, Chí Phèo đã tìm đến cái chết để khẳng định nhân cách của mình. Chí Phèo cầm dao đâm chết Bá Kiến - kẻ thù lớn nhất của đời mình rồi tự sát. Chí Phèo đã lựa chọn - một sự lựa chọn nghiệt ngã, nhưng đó là cách duy nhất để con người lương thiện trong Chí được sống, để nhân cách con người của hắn được tồn tại.

Hành động tự sát của Chí Phèo là cuộc chiến đấu mạnh mẽ nhất, dữ dội nhất và là cuộc chiến đấu cuối cùng giữa con người hiền như cục đất và con quỷ dữ thằng đầu bò. Trong cuộc quyết đấu này, Chí Phèo đã chết, nhưng nhân cách lương thiện đã trỗi dậy và tỏa sáng, đó cũng chính là chiến thắng tất yếu của cái thiện đối với cái ác, đồng thời cũng là sự thể hiện rõ ràng nhất của tư tưởng nhân đạo và tinh thần nhân văn của ngòi bút Nam Cao.